

EXORCISMES DE COSTA COSTA: UNA ULLADA RETROSPECTIVA A LA GENERACIÓ BEAT

Enrique García Díez

La novella de Kerouac, *On the road* (1959) fou la consigna que llançà a la carretera tota una generació submergida d'americans que fins llavors havien sobreviscut en les enrarides esclotxes d'una gran construcció retòrica: Amèrica, una gegantesca sinècdoke per la qual els Estats Units no només havien usurpat el nom a tot el continent, sinó que també s'hi havien autoerigit en administradors del somni utòpic de milions d'europaus que anaren arribant a les seues platges, seduïts pel cant de sirena d'aqueixa inexpugnable construcció verbal.

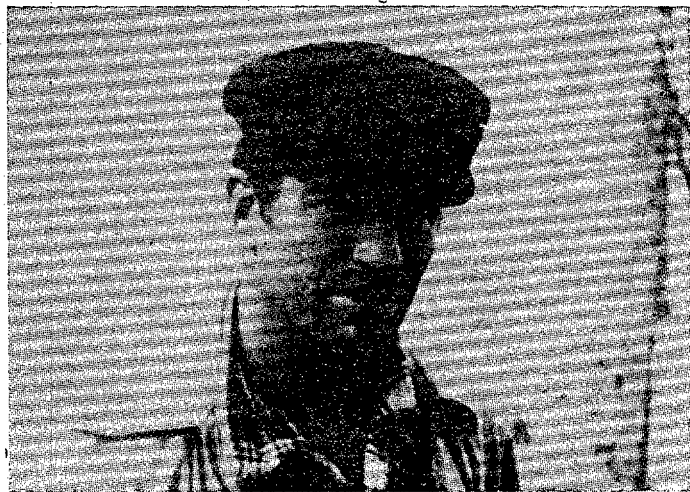
La genialitat d'aqueixa figura estrema en haver sabut amalgamar perfectament text bíblic amb llibre de comptabilitat, argument metafísic i pragmatisme útil, amalgama que avui és tan sòlida com ho fou en 1620 quan el Mayflower, amb els Pilgrim Fathers a bord, atracava a les platges de Cape Cod. És curiós d'observar la quasi total identitat de la retòrica presidencial (vegeu Ronald Reagan) i el llenguatge puritat del segle XVII; i és que en la carta fundacional dels Estats Units, el concepte d'«Amèrica» és un concepte atemporal i ahistòric. Amèrica és al mateix temps una projecció del desig i un parany o, en paraules de Sacvan Berkovitch, «una profecia anticipada».

D'altra banda, es pot percebre una espècie de ritme produït pel despertar de la consciència crítica d'aqueixa Amèrica submergida que de forma recurrent ha assumit la funció i, podríem dir que el deure, d'exorcitzar aqueixa figura retòrica que tendeix inexorablement a distorsionar el legat d'individualitat i de llibertat del poble nord-americà.

Era el missatge de Whitman i aqueix és, sens dubte, el missatge més urgent de la *Generació Beat*. Perquè, com diu Allen Ginsberg, «és eixint de sota la bandera americana i dirigint-nos pel sender de Thoreau com podrem trobar ací el nostre propi "jo"». La *Generació Beat* correspon, doncs, a aqueix moviment pendular d'anarquisme recurrent a través del qual la veu individual tracta d'emergir de l'asfíxia produïda per l'ortodoxia institucional.

Amb tot la motivació més immediata d'aquesta generació fou el descontent generalitzat envers les vicissituds americanes del progrés i del poder després d'una guerra que havia desemmascarat la retòrica de les «grans paraules», segons testimoni d'E. Hemingway. La segona «croada» europea per la llibertat havia acabat amb les il·lusions de tota una generació de nordamericans que es veié reflectida en les obres de Faulkner, S. Fitzgerald, Hemingway i, en general, de tot aquell grup d'escriptors conegut com la *Generació Perduda*.

Kerouac, la tristor i l'energia d'una Amèrica desfeta

Els *beat* són els hereus directes d'aqueixa decepció històrica dels valors americans que arriba al seu moment àlgid en la dècada dels cinquanta. Un grup d'amics sense una plataforma clara, encara que amb uns impulsos ètics similars, es dedicaren a recórrer l'àmplia geografia del seu país, salmodiant poemes com si foren música rock, predicant l'amor i el sexe, i oficiant un ritual d'exorcisme a través de sacerdots reconeguts. Jack Kerouac no és tan sols el primer element d'aqueixa generació, sinó el que li proporciona el nom i la seua imatge més descriptiva: la carretera; carreteres que es justifiquen en sí mateix oblidant-se del destí. Pura fascinació de trànsit. Altres llibres seus: *The Subterraneans* (1958) i *The Book of Dreams* (1960).

Allen Ginsberg cultivà acuradament la imatge de *shaman* i es convertí en figura carismàtica d'aquells que, amb *Howl* sota el braç recorrien el món en una recerca allucinant. Entre la seua copiosa obra destaquen, a més de la ja citada, *Kaddish and other poems* (1960) i *Indian Journals* (1970).

Lawrence Ferlinguetti, el més acadèmic de tots ells, és també figura important en la seua faceta d'editor de *City Lights*. Però és, sens dubte, la forta i extravagant personalitat de W. Burroughs la que domina el grup, tot i que ell mateix no siga *strictu sensu* un *beat*. *Yonqui* (1953) i *Naked Lunch* (1959) són dues obres que han exercit una fascinació permanent sobre el grup per la seua radical experimentació amb els límits de la capacitat perceptiva i creadora sota l'efecte de la droga. De cap manera, però, pot considerar-se l'obra de Burroughs com apologètica de la droga com tampoc la de H. Miller ho és del sexe. Ambdues coses, sexe i droga, són instruments de desinhibició i de clarividència per presentar el malson dels horrors de la vida institucionalitzada. Títols seus més recents són *The Soft Machine* (1965) i *The Wilde Boys* (1972).

Però *Howl*, *On the Road* i *Naked Lunch* continuen sent els testimonis més espectaculars i histriònics d'un rebuig a l'apatia somorta de la postguerra, al xantatge de la bomba atòmica, al consumisme més radical del nord-americà mig, a la paranoia del progrés, als despatxos, a la Casa Blanca, a la CIA, etc., etc. L'enumeració és interminable i «caòtica» però és que la moderació no fou precisament una virtut d'aquesta generació que ambicio-

nava una verdadera revolució cultural i de la sensibilitat: «la humanitat necessita una revolució: l'habilitació de zones cerebrals inutilitzades; l'ampliació de la consciència perquè siga capaç de comunicar-se més profundament que el nostre actual sistema de comunicació prehistòric; una mena de contacte cerebral amb el conjunt de l'univers», són paraules de Ginsberg. Per la seua banda, Burroughs insisteix en la mateixa idea: «és una revolució cultural la que convé fer. L'emancipació sexual és un element d'igual importància que la lluita contra la censura. El sistema no té més remei que endurir-se i fer-se feixista o, al contrari, cedir cada dia més terreny. És ací on devem intervenir».

L'antecedent més clar del fenomen *beat* és el moviment de contestació generalitzada del segle XIX que es coneix com transcendentalisme, al qual directament o indirecta pertanyen Hawthorne, Thoreau, Whitman, Emerson, per citar només alguns dels noms més coneguts. D'ells hereten el to messiànic i místic al mateix temps que l'enfrontament al sistema. Però en el capítol d'influències caldria citar Blake, l'estètica llibertària del surrealisme i l'aureola beatífica del budisme.

Peter Orlovsky, William Burroughs, Allen Ginsberg, Alan Ausen, Paul Bowles, Gregory Corso i Ian Sommerville, Tangier, jardí de Villa Monneria on vivia Burroughs el 1957

Als seus inicis, explica Kerouac, el *beat* era poc més que un intent d'autoexplicació afavorit per la capacitat d'un grup d'amics per a confessar-se els sentiments més íntims mentre solcaven de paraules la geografia mística del seu país. De costa a costa, Denver, San Francisco, Time Square, Mèxic, Greenwich Village són tan sols alguns punts d'aqueixa geografia mítica i mòvil. En aqueix transvasament infernal de cases, cotxes, carreteres, ciutats, els *beat* feren, quasi sense saber-ho, la radiografia més crua de l'enfermetat nord-americana: el desarrelament. Els *beat* escriviren l'història geogràfica del seu poble fins al punt que, com diu William Gass referint-se a Gertrude Stein, «hom sent que no hi ha res més que geografia».

Norman Mailer, un *beat* molt *sui generis*, que als seus inicis fou protagonista destacat del grup, veu en la figura del *hipster* el primer símptoma de l'esperit *beat*: hom per a no acomodar-se als valors «totalitaris» de la vida nord-americana, ha de canviar constantment de codis i fins i tot de sistema nerviós per poder sobreviure. El *hipster* és el marginat permanent que allibera la seua energia trencant indiscriminadament tots els tabús d'una societat repressiva. En aquest sentit, *beats* i *hipsters* anuncien la rebel·lia i violència dels seixanta. El propi Mailer descriví o, millor, enumerà els signes d'aquesta nova semiòtica contracultural en la següent taula contrastiva:

BEAT	CONVENCIONAL
Impetuós	Pràctic
Romàntic	Clàssic
Instint	Lògica
NEGRE	BLANC
Inductiu	Programàtic
Espontani	Metòdic
Mitjanit	Migdia
Preguntes	Respostes
Jo	Societat
Nihilista	Autoritari
Truans	Policies
Lliure albir	Determinisme
Sexe	Religió
Rebel	Legalista
Call girls	Psicoanalista
Present	Passat o futur planificat

BEAT

Il·legitimitat
 Sexe per l'orgasme
 Pecat
 Modals
 Dubte
 Crim o homosexualitat
 Marihuana

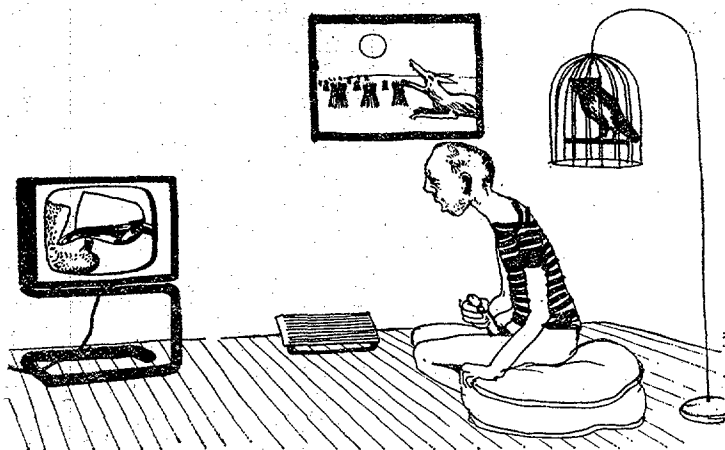
CONVENCIONAL

Avort
 Sexe per l'ego
 Salvació
 Moral
 Fe
 Càncer
 Alcohol

De tota manera, les connotacions de bohèmia, criminalitat, drogues i perversió sexual desplaçaren el significat original del terme com «baluard de l'individualisme». L'etiqueta es convertí en una mena d'enorme palli sota el qual es varen aixopugar indiscriminadament tota una sèrie de variants: *beatniks*, *jazzniks*, *Bopniks*, *Bugniks*, *hipsters*, etc.

Si els *beats* han resistit molt el sedàs ideològic per les seues activitats contradictòries, des d'una perspectiva més específicament literària han eixit malparats en comparació amb T. S. Eliot, Pound i la generació modernista als quals indubtablement se'ls associa per contrast. Són dues postures i dos tarannàs literaris tan distints malgrat tot, que la comparació s'arrisca a ésser totalment graüta.

Mentre Eliot i Pound encarnen la tradició flaubertiana de la impersonalitat de l'artista, basada en la separació radical dels plànols vida-art, la «revolució» *beat* consisteix

Burroughs, un cosmonauta de l'espai interior

quasi únicament en imposar qualsevol tipus de coherència o principi d'ordre a través d'una visió disciplinada. Tota l'estètica *beat* cal entendre-la com una subversió de les poètiques, gèneres, metres, etc., i en general, de tot allò que encotilla l'expressió individual. El vers projectiu i confessional de Ginsberg és sols una forma de teràpia a través de la qual l'individu s'integra en una dimensió còsmica. La seua única mesura és el ritme fisiològic de la inspiració i l'expiració. Cada vers intenta ésser una unitat física i mental.

Amb Kerouac s'inaugura un nou estil que ambiciona alliberar la sintaxi de tot tipus de submissió llançant-se en el magma de la llengua anglesa sense cap tipus de disciplina com en estat de trànsit. Burroughs és «un cosmonauta de l'espai interior», un explorador de les zones psíquiques no accessibles al discurs lògic i lineal. La seua obra és, potser, l'experiment més radical en la recerca d'una comunicació no-verbal, no esclavitzada per hàbits lingüístics: desenvolupar un sistema narratiu despulat de connectors lògics.

Com a moviment de grup, el *beat* fou un episodi valent i excèntric per desmontar la construcció retòrica a què alludíem al començament. Es tracta, al cap i a la fi, de demostrar i de viure —allucinadament— la inadequació entre l'etiqueta i el producte: Amèrica. I si és innegable que l'esperit *beat* aportà al llenguatge literari un component de sinceritat i d'honradesa desconeguts des de Whitman, també és cert que la propia amplitut i indefinició dels seus plantejaments convertí la seua denúncia en poc més que «un gest de rebellia indefinida» acompanyat d'un narcisisme suïcida.

Fins i tot, més perillosa fou la seua conscient eliminació dels límits entre art i vida oblidant que l'art sorgeix sempre d'una tensió entre l'espontaneïtat i l'artificiositat i que en trencar-se aqueixa tensió el que ens queda és xerrameca o academicisme estèril, respectivament.

Amb el seu afany testimonial els *beats* menysprearen les diferències entre art i catarsi individual. Això explica, en part, que mentre la llegenda *beat* continua consolidant-se, els seus llibres, repetitius i obvis, comencen a adquirir una sospitosa respetabilitat en els polsegosos prestatges de les «millors» famílies.